

Տրեւանդի Տրամադան

ՈՐԱԳԻՐ

ԲԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԻՏԵՐԱԿԱՆ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՆԻՒՄ ՈՒՐԲԱԹ 7 ՅՈՒՆՎԱՐԻ 1849

ԹԻՒ 328

ՆԱԽԲԵՐ ԵՒ ՆԱԽԵՐ

Կոստանդնուպոլիս, 4 Յունիսի

Վարդապետութիւնը հանգստութեան մէջ է. և նահանգներէն եկած լուրերը ընդհանրապէս բարեյաջող ըլլալով ՚ի մասին հանգստութեան, կառավարութիւնը մասնաւորապէս հոգ կը տանի հասարակութեան բարոյական և նիւթական վիճակը որ ըստ օրէ ևս առաւել լաւացնելու հարկաւոր եղած կարգադրութիւնները հաստատելով, և փաստաւոր հին սովորութիւնները խափանելով:

Բարձրագոյն Ուշիտ փաշային նախագահութեամբ կազմեալ խորհրդարանը հիմնական հիմն յատկապէս երեք գլխաւոր և խիստ օգտակար նիւթերու վարչութիւններ կը կազմէ, որ ժողովրդից և տէրութեանց յառաջագիմութեան և երջանկութեան մի միայն միջոցներն են. այսինքն Հաւարակցութիւնը կը խորհրդարանէ, և Վաճառականութիւնը: Յայտնի է ամէնուն որ այժմեան խնամաւոր կառավարութիւնը որչափ գոյգիւն և յարատեւ ջանքով յառաջ տարաւ օգոտ տալու Սոթմանի մարդասիրական նպատակները, քանիք քիչ ժամանակէ ՚ի վեր թէ մասնաւոր և թէ արքունի զանազան ուսումնարաններ և գործարաններ հաստատուեցան, ուրտեղ առ հասարակ ամէն տղայի երիտասարդաց միտքը բարոյական և ուսումնական կրթութիւններով կը զարգացուին, և մարդկութեան վերաբերեալ պարտաւորութիւնները կը սորվին, իրարադրութեան ծաղկելուն, և երկրագործաց զանազան գիւրութիւններ և արտօնութիւններ տրուելու համար յատուկ ժողովքներ և ընկերութիւններ հաստատուեցան: Նմանապէս վաճառականութեան յառաջագիմութեան համար ամէն օր նորէնոր կարգադրութիւններ կը սահմանուին:

Վրդայիսի հայրական քաղաք կառավարութեան մը ներքեւ գտնուող ժողովուրդները ինչ կը պարտաւորին ընել արդեօք, բայց միայն միշտ և հանձնարող աղօթող ըլլալով իրենց առատաբերութիւններէն երկար կենացը համար, աշխատանքները հատ, երկրին մէջ կող աղգայ աւագայ բարօրութիւնը կապահովընեն:

Վրդունի հրապարակաւ հետեւեալ փոփոխութիւնները եղան:

Վրդունի պաշտօնատան թղթակցութեան սենեակին գործակալ Նազիմ էֆենտին՝ Վաղարայի համարակալ (տէֆթէրտար) անունանցաւ:

Վաղարայի գանձուն գլխաւոր գործակալ թաշիք էֆենտին՝ երկրագործութեան ժողովրդին անդամ որոշեցաւ:

Վաղարայի նախորդ կառավարիչ Հիւսէյն փաշան՝ Սրբաշի տեղակալ կարգեցաւ:

Սրբաշի և Վեսարայի նահանգները՝ Վաղարայի նահանգին հետ միաւորուեցան, և անոնց կուսակալութիւնը Վեճիճի փաշային յանձնուեցաւ:

Վաղարայի տէրութեան գեղական մօտիկ Սարթորան՝ քանի մը օր հիւանդութենէ ետքը, անցեալ ամս 19 ին մեռաւ իւր երիտասարդական հասակին մէջ: Յիշեալ արժանաւոր անձը 8 տարիէ ՚ի վեր խիստ խոհեմութեամբ կը վարէր իւր բարձր պաշտօնը, և իւր բարեւրտութիւնը ուսուցիչութեամբ մեծ համարում ստացեր էր հասարակութեան մէջ:

Հռոմէական համագլխի աղին՝ բարեկամներէն մէկը հետեւեալ յօգուածը կը հաղորդէ մեզ Վաղարայի մօտիկ:

Հռոմէական հայոց մեր նորընտիր պատրիարք գերապատիւ Վեքիլեան Յօհաննէս վարդապետը անցեալ ամս 27 ին Տրապիզոնէն շոգենաւ Վաղարայի Վաղարայի համարակալութեան, և իւր բարձր պաշտօնին վերաբերեալ պատուով ընդունուեցաւ: Սրբաշի ժողովրդեան երեսը ընդհանրապէս ուրախութիւն մը կը տեսնուէր, որ իրենց սրտին բերկրաւ իր աշխատութեան ապացոյցը կրնայ համարուիլ: Վանքի հռոմէական հայ հասարակութիւնը մեծ փառահալութիւն կը ցուցնէ գերապատիւ

Վեքիլեան վարդապետին բաղնիքայ փորձառութեանը, խոհեմութեանը և լուսաւորեալ մտացը վրայ, որ դարուս սրահանքած սիղանցը համեմատ կառավարելով իրեն յանձնուած բարեմիտ ժողովուրդը, անոր ուսումնական աշխարհային կրթութեանը, և ընկերական ոգւոյն յառաջդիմութեանը նպատաւանոյց պիտի ըլլայ ձեռքէն եկածին չափ: Նմանապէս աշխարհական ազգային ժողովրդ մը հաստատութեանը տուանց ժամանակ անցնելու խնամք պիտի տանի, անպառ կերպիւ և անկողմնասիրութեամբ ՚ի գործ դնելով անոր անգամայն ընտրութիւնը: Վաղարայի օրինակ է մեր փորձիկ ժողովրդեան սրտին ուխտը, այս օրինակ է նաեւ վեհափառ առատաբերութեամբ մարդաւորական հրամանները, վասնորոյ հասարակութեան ջերմեռանդ աղօթքը ամէն օր կը բարձրանան դէպ ՚ի երկրիցը՝ մեր օգոտաւորաւ: Բարեբաղնիքներէն և երկար կենացը համար:

Վերապատիւ Վեքիլեան Յօհաննէս Պատրիարք գերապատիւներէն Յօհաննէս Վեքիլեան Վեքիլեան երկրորդականաց և աշխարհական յարգելեաց Բարձրագոյն Վաղարայի գեղաց, ուրտեղ արժաւոր պատուով ընդունուելով, իւր հոգեւոր պաշտօնին արքայական նշանը ընկալաւ:

Վանքային կրճատեցանէն թէ քանի մը ժամանակէ ՚ի վեր քոչուայի դիպուածներ պոկաս չեն Վարդապետ, Վրդապետ և Վրթա բաղնիքները, վասնորոյ Վանքայի նոր կառավար Վրդապետ փաշան հարկաւոր կարգադրութիւնները ՚ի գործ դնելու առաւ, որպէսզի յիշեալ տարափոխիկ ախտին առաջը առնուի, որչափ որ կարելի է:

Վեքիլեան Վեքիլեան Վեքիլեան նախորդ տիրող իշխան Սրբաշի Օպրեմիլիցը յիշեալ մարտադրութիւնները հասնելով, պատիւ ունեցեր է Սոթմանց օգոտաւորաւ Վաղարայի ներկայանալու:

Սոթմանց Վրդապետ, որ անցեալները իւր կառավարութեան հրամանաւր Վրդապետ հիւսիսային կարգեցաւ Վրդապետ, մօտ օրերս հասաւ ՚ի Կոստանդնուպոլիս, ուրտեղ քիչ մը ժամանակ մնալէն ետքը իւր պաշտօնը փոխելու պիտի երթայ:

ԻՆՆԵՐՈՐԴԱԿԱՆ

Վանքի մարտին խոսք է, և ամէնայն փառք մարտի իբրեւ զաղի խոսք: Իսկ, 6:

Կայ խորհուրդ մասնաւոր զինչ անցը այս բարբառ, որ զեմութիւն ահարկի տաղանդէ մինչ խաղաւ: Ոչ այսպէս մարդկեղէն հնչէ քնար տառապել, Ոչ անշուշտ Աստուածեան է վճիռ անցնել: Կայ տեղ և խորհուրդ, ո՞ր մարտին մահացաւ: Որ յաճեալ գեղեցիկ ՚ի շաւղոյ մահու: Զինչ առ քեզ բարբառի այս պատգամ Աստուածեան: Զոր խորհուրդ յոգիք ծնունդ բանական: Արի, օհ, մեռաւ ՚ի զրախ ծաղկածին և բերրի: Որ զիրանց զհանգէս ցուցանէ քեզ յայտնի: Սնդ ուսցիս զինչ իցին վաղորդակ կեանք մարդոյ: Կամ որպէս գեղ նորա կորնի ըստ խոսք: Տե՛ս զհորդ աճիցէ անդ շուշան ձիւնափայլ: Տե՛ս որպէս յարեաւ շողորդ նա ՚ի փայլ: Նոր գարուն ցայն բաւայց Էստ ՚ի յարդ և ՚ի զարդ, եւ ՚ի խնամ իւր գգուեաց ցայն Մայիս ծաղկալարդ: Մինչ այսպէս ձիւնափայլ այն ծաղիկ շնորհալի: Ի զրախտի անդ պարծէր ընդ փառաց իւրոց գեղ: Ծանր խորհուրդ հաւ առ նա և ձմեռն գիտախիւ: Խորհուրդ ցրտակէզ խամրեցաւ իւր զնախ: Նմա եղեւ, զի կորեաւ: Հետքն անգամ չեղին: Այլ ամբի գոռ անտի և օգոտ առ անձին: Ուրի ո՞ր մահացաւ, մի՞ պանծալ յունայն շուք: Որ խամրի ըստ խոսք, և ծնունդ քեզ նոր սագ:

Օ. Գրանիկ 1 Յունիսի 1849:

Վրդայի Սարգիս Յ. Պալատեան:

ԱՏԵՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Որքոր երկրագործութեան պարօրին հայ աշխատանքներէն մէկը երաւ երկրագործական ընկերութիւնը հասարակելու համար եղած ժողովրդին մէջ:

Սրբաշի աշխատանքիցը իմ:

Օսմանեան մեծագոր տէրութիւնը քանի մը տարիէ ՚ի վեր սկսաւ կենցաղագուտ բարեկարգութիւններ և մեծագործութիւններ ընելու: որոնք արդարեւ արժանի են անջնջելի գրեթէ արձանագրուելու: Վրդապետ ընթացքին մէջ ունեցած գլխաւոր նպատակը սա է որ, իւր հայրազոթ Վաղարայի տէրութեանը տակ գտնուող անթիւ ժողովուրդները անխորհր օրէ օր ապրուստին հանգստութեամբ ճարելու, և բարօրութեան հասնելու միջոցները ձեռք բերեն: Վրդապետի նպատակ, . . . և մենք, որ Վրդայի Վաղարայի մօտ թեան յատուկ մէկ շնորհք համարելու ենք օսմանեան կառավարութեան անթիւ հայրապետութիւնը գտնուելիս, երախտագէտ սրտիւ անոր ընդարձակ տէրութիւնը օրէ օր զարգանալու համար արթող ըլլալին ՚ի զատ, ուրիշ ինչ կը պարտաւորինք ընել: Վրդապետութեան կենցաղագուտ արհեստը իւր ընդարձակ և բարեբեր երկրներէն մէջ ծաղկեցնելու համար ունեցած մասնաւոր խնամքն ալ կրնանք այս մեծագործութիւններէն կարգել: որովհետեւ աստիպիտի կրնայ իւր ձեռք զարկած բարեկարգութիւնները

չարունակել անընդհատ, երկրին մէջ պարունակած անպառ գանձերը գուրս հանելու իւր բազմութիւն հպատակները աշխատութեան թեւադրելու և քաջ համարել զանոնք թէ երկիրը մէկու մը չի ինայէր իւր բարեբ, հապտ առատապէս կը պարգեւէ: մասնաւոր երբոր աշխատատեղ երկրագործին ձեռքը՝ զանկալ կընտրուի և թափած քրքորները անոր բնական արգաստուորութիւնը կը իրկէ: Վրդայի ան ազգին է ան ժողովրդեան, որ իւր վաղանցիկ կեանքը անցունելու համար հաջորդութեան խաբէրայ միջոցներ գործածէ: իւր ընկերին ձեռքը գտնուած հացը յափշտակելու աշխրաւութիւնը՝ զիշեր իւր անկողինին մէջ փնտռէ և ցորեկը ՚ի գործ դնէ: զանազան հեշտութեանց և անտահման փափաքներուն Ուրիանտին տալու բերին մէջ իւր երջանկութիւն կործան բանը՝ վերջապէս զժաղագութեան մէջ փնտռէ: Սրբաշի ինչ կընէ ան ազգը, որուն պարգեւ երէ Վաղարայի խնամութիւնը այս իսկական բարեբ: Վրդայի միջոցներով ստացած բարեբը հանգստութեամբ կը լալէ: իւր փափաքը կը վերջանայ հոն, ուր որ իւր անգագար աշխատութեանը փոխարէն առատաւորութեան ինքնութեան կոտորու: աշխատութեան տաժաններ ընթացքին մէջ, և ոչ մէկ սղոյիկ վճարութիւն մը օրերը կը թափալցընէ: որովհետեւ քանի քանի անգամ փորձեր է և գիտէ անոր երախտագէտ ըլլալը: համարուած է որ անտարբեր

—Աւերախ սրտիւ կըտեմք թէ՛ Վանի, Վինայ և Տէրէնտէի մէջ զպրատուններ հաստատուելու եւն և ապաւսելու ու բարեպաշտ անձինք աղնուարն եռանդեամբ հոգ կըտանին անոնց բարեկարգ և յառաջագէտ ընթացքին վրայօր : Մանաւանդ յատուկ նշանակութեան արժանի կըհամարուիք Տէրէնտէի Պապայան մահտեան Պապա անուն ազնիւ ծերունւոյն ազգասիրական և վեհանձնական ընթացքը, որ գրեթէ իւր ամէն ինչքը վաւ ճառելով, նոյն դրամով Տէրէնտէի մէջ զպրատուն մը շինել տուեր, ու Վազին նուիրեր է : Այսպիսի շնաշնարհիկ առաքինութիւն մը, այսպիսի ճշմարիտ հայրենասիրութիւն մը կարօտ չէ ամենեւին մեր տկար գրչին գոյութեանը : քանզի, արդէն բոլոր ազգասիրաց մտերիմ գոյութեանը և երախտադիտութեանը արժանի եղած է, և ահա այս միայն կըփութամք հրատարակելու ի միմիջարեւութիւն սրտի յիշեալ բարեպաշտ ծերունւոյն :

Չեմք կրնար լուսթեամբ անցնելու մեր ամէնապատու տէր Զակար սրբազան պատրիարքին ազգասիրական ջանքը և քաջալերութիւնը ի յառաջագիտութիւն յիշեալ նորահաստատ զպրատնաց որոց մէջ ըստ կարի բանիքուն վարժապետներ կարգելու համար հոգւով չափ կաշխատի :

—Արագրոյ 323-երորդ թերթին մէջ փութացանք ծանուցանելու մեր յարգոյ ընթերցողացը թէ, արքունի հրամանաւ լրացնեալ արժանապարգ պարտն Վրիգորը՝ Վրի Ստեփանօ գեղին երկուս գործու թեան կայսերական զպրոցին կառավարիչ կարգեցաւ : Այս լուրը հրատարակելու ժամանակին ազգասիրական ուրախութիւն մը կըզգար մեր սիրտը : Ինչու որ փստահ էինք յիշեալ հաշկաղուն ազնիւ երիտասարդին հայրենասիրական ջերմեանդուութիւն վրայ, որ հոգւով չափ պիտի աշխատի երկրագործութեան կենցաղօրէն և ամենահարկաւոր արհեստը մեր ազգին մէջ զանազան միջոցներով տարածելու : Բրգ՝ բերկրալի սրտիւ կըտեսնեմք որ մեր ակնկալութիւն ի գործ դրուելու վրայ է : քանզի լրացնեալ պարտն Վրիգորին տնօրէնութեամբ և բարեխառն յորդորանքը իւր հայազգի աշակերտաց մէջ միաբանութիւն մը հաստատուեցաւ մօտ օրերս : Երբեք գործախան լիկերթիւն անուամբ որուն ազգօգուտ և մեծամեծ հետեւութիւնները ամէն մարդ կրնայ գիտնալ անստասիրել : փանորոյ երկբայութեամբ գործակից պիտի ըլլայ այս պատուական նորահաստատ ընկերութեան յառաջող խմբութիւնը և զարգացմանը, ստորագրուելով մէկ կամ աւելի բաժնից համար : Վրիտալ արժան է, թէ իւրաքանչիւր բաժնին արժէքը հինգ դուրու շէ ամիսը, կամ վաթսուս դուրու շէ տարին :

աչօք չնայիր երկիրը անոր վրայ, որ իւր բարիքը ստանալու համար ձեռքը դանուած բոլոր միջոցները ի գործ կըգնէ : Այս նպատակով չէ՞ մի որ սուստագութիւն Գրեանկանիս այսչափ բաղմունք և բարեկարգ զպրոցներ հաստատուեց և պիտի հաստատուէ, և ասիկա անձխտելի ապացոյց չէ՞ մի որ հաստատուող օգտին համար իւր միտքը պաշտօնող հաղթարար խորհուրդներուն մէկը, և կըհաւատարարուի ըսելու, էն գլխաւորը՝ այս սկզբնական և մարդուս իսկական պիտոյիցը հարկաւոր եղող գիտութիւնները ճարտիչներն են : Արեւմտ փաստօրէնութեան տեղութեանը, թող երբէք չլքուի իւր սկսած գործին մէջ, հապա հաստատուն գիտութեամբ շարունակէ, և ամենեւին կառկած չունենայ որ ուրիշներէն առաւել յաջողութեամբ պիտի պատուի : որովհետեւ Վրիտալ Տեւ չութիւնն ալ մասնաւորապէս պիտի օրհնէ իւր ճիգերը, պիտի բեղմնավորէ իւր արդիւնքը : Իայց, սիրելի ազգակիցներս, գիտե՛ք ինչ արտօնութիւն կըլայ լէք օսմանեան կառավարութիւնը քով, գուր որ բաղմունքը հարստակներուն էն փոքրիկ մասն էք, գլխաւորապէս դուք ենթակայ էք անոր բարեպաշտ ակնկալ մէկ կըտեսնէ իւր ձեռք զարկած գործերուն շատին գլխովին յաջողութիւն : ասանկով երկրագործութեան նորահաստատ զպրոցին աշակերտներուն մէկ մասը բաշկացնողը մերապնեայք են, և իւր երեւելի նպատակին հասնելու համար պէտք եղած միջոցները

Լիւստանի երկրագործութեան կայսերական զպրոցին հայկազուն աշակերտաց անուանքը : որոնք հիմնադր եղան Երկրագործութեան Լիկերթիւնը յորդորանք իրենց գիտնական դաստառուն լրացնեալ պարտն Վրիգորին :

Պարտնալը :

Ճանիկ Խաչատրեան :

Յօհաննէս Ս. Շիշման :

Ռափայէլ Փափազեան :

Յարութիւն Ս. Տէրաբեան :

Օ. Ենոք Եղեան :

Պողոս Վ. Վրդանէսեան :

Յօհաննէս Ս. Միշման :

Կարապետ Վ. տէր Վրեկաւան :

Յօհաննէս Վ. Լըշեան :

Բիւզանդ Ստեփաննոսեան :

Պողոս Խաչմաճեան :

Պողոս Աւճեան :

Կարապետ Վ. Փանոսեան :

Խաչատուր Սիմանեան :

Այս բարեխառն և եռանդուն աշակերտներէն մէկը՝ երկրագործական ընկերութիւնը հաստատուելու համար եղած ժողովին մէջ ատենաբանութիւն մը ըրեր է, որոնք յիշեալ ընկերութեան կանոնացը հետ առաջիկայ թերթիս Բանասիրականին մէջ արժան համարեցինք հրատարակելու ի տեղեկութիւն հասարակութեան :

ԵՐԵՎԱՆ. Ապրիլ 22, 1907 Վեհապետութիւն :

ԵՐԵՎԱՆ. Ապրիլ 22, 1907 Վեհապետութիւն : Ինչպէս որ մեր նախընթաց թերթիս ծանուցինք, Երեւանի ընդհանուր կառավարիչ բարձրագոյն Վարչապետ փաշան ամսոյ 9-ին ճանապարհ ելաւ Վոտանդուարտի երկրորդ բաղմունքի պաշտօնատարներով, որոց մէջ նշանակութեան արժանի են Շիշման փաշան, Յարութիւն պէյը, Բիւշման պէյը և զմեզնեցի Վրեկաւան ֆէնտին :

Երեւելի լուր մը չունիմք ծանուցանելու յիշեալ բարձրագոյն փաշային մէկնեղէն ի վեր, ընդհանրապէս բոլոր երկիրը հանդուստութեան մէջ է, և Վճէտ փաշան, որուն փոխանորդ արար յանձնուած է Վրիգորի կառավարութիւնը, խիստ խոհեմութեամբ և արժանաւորութեամբ ի գործ կըգնէ իւր պաշտօնը, քանզի գործունեայ և փորձառու անձ մըն է :

Վրեկաւան ֆէնտին Վրեկաւան ֆէնտին լրագիրը իւր թերթին մէջ, որ ի 4 յունվարի ըստ լատինացուց, հետեւեալ խորհրդածութիւնը կընէ Վրեկաւան ֆէնտին :

«Այս տեղ ամէն մարդ գէտքէրը կըտեսնէ (գաւառի թիւն մը ընելու համար) : Այս կառավարչին առաջին գործողութիւնները գաւառին են, բայց ցաւալին այն է որ, իւր բարձր պաշտօնը անցնէ

լուսն պէտ, զանազան ազգեցութիւններ (Էնֆիլաւա) սկսան երեւան ելլել : Երբեք երկու կուսակցութիւն կազմուեցան, որոնցմէ իւրաքանչիւրը վերջին ճգնաժամը կաշխատի իւր կողմը քաշելու գիտաւարութիւն : Սակայն ընդհանրապէս կըտեսնուի թէ Վրիգոր փաշան մէկուն ալ չունի տակ պիտի չմտնէ, և միայն այնպիսի անձանց տնտեսական խորհուրդը պիտի հետեւի, որոնց փափագը ուրիշ բան չէ, բայց միայն Վրիգորի բարձրութիւնը Բանդի այս երկիրը ծանր պարտքի տակ է : և կառավարութեան՝ պաշտօնատարաց տուած պարտաւորակները (բէճա) հարկւրին բոսն պահապանելին : ուստի այսպիսի կացութիւնը դադարեցնելու կամ լուսնեղէն համար, կը յորդորեմք նոր կառավարութիւնը, որ մեծ խնայողութիւն բանեցնէ ծախսը մէջ» :

Ի պահիմ փաշային որդիքը վեհապետ Վճէտ պէյը և Բանդի պէյը, որոց Վրիգորի գաղ ծանուցինք մեր վերջին թերթիս, Վրիգոր փաշային հրամանաւը սրտաւորեցան վերադառնալ ի փարիզ նոյն շաբաթաւ, որ բերած էր զերեք :

ԱՐՏԱՐԻՆ ԵՆԻՐԻՔ

ԱՐՏԱՐԻՆ. Լուսն, 15-27 Վեհապետութիւն : Զանգտուութիւնը ընդհանրապէս կըշարունակուի Սեփի լիկանի մէջ : Իսկ Բաւնտայի մէջ թէպէտ Գժգոհութիւններ պահուցնէ, և այս պատճառաւ երբեմն խուժութիւններ ևս կըպատահին, սակայն կառավարութիւնը մարդասիրաբար հոգ կըտանի այս Գժգոհութեանց պատճառները իմա նախ և ըստ հնարաւորութեան դադարեցնելու կամ՝ նուազեցնելու զանոնք, ի վերայ այս ամէն նային յայտնի են, այսպիսի կարգաւորութեանց գործադրութիւնը մեկնեղէն չլինար ըլլալ, այլ հանդարտ ժամանակի և հասուն խորհրդածութեան կարօտ է : Ըստորոք օրինաց փոփոխութիւններ և քանի մը նոր օրինադրութիւններ պիտի հարկաւորին այս երկիրն բնակչոյ խեղճ վիճակը բաւայինը համար :

—Անտանի գրամսնողը, փաշապետի մօտ փարսնը (պարսա) և ուրիշ հրապարակական սրագործներուն գոյ ըլլալով սուրբ Օհնգան պատճառաւ, և ժողովուրդը առհասարակ բարեպաշտական պարտաւորութեանց կատարման ետեւ ըլլալով, մեծ հանգարտութիւն և արտաքին կարգի լուսթիւն մը կը տեսնուի մարտաբարքիս փաշայինեան մէջ :

—Այս օրերս տեղութեան պաշտօնից մէջ (միշման) խորհուրդ ըլլալով որոշուեցաւ, որ ազգային երեսփոխանաց խորհրդարանը մինչև փետրվարի մէկին ըստ լատինացուց գոյ մնայ :

գրուածքներ, անպիտանեմ և գաղղիւրէնէն թարգմանութիւններ, և Հայաստանի մէջ երկրորդ արժուութիւն ծաղկեցնելու միջոցները, որչափ որ կարելի է, ի գործ պիտի դրուին : Վրեկաւան փաշան լրագրի նման առնալ տեսնել երկրագործական գրութիւնները պիտի չնայուին :

2. Հասնեհինք խորհրդականներէ բաղկացեալ ժողովը մը պիտի մտածէ և բնէն այս միջոցները, և անոր մեծագոյն մասին հաւանութեամբ միայն ի գործ պիտի դրուին, և ուրիշ անդամները պիտի չլինան արդէք ըլլալ : Այս ընկերութեան գործունեայ անդամներն են, նախ՝ առաջին և երկրորդ նախագահը, երկրորդ՝ առեւտրային, և երրորդ՝ գանձապետը :

3. Երբ ամբողջ անգամ մը ժողովը հաշու պիտի ուզէ գանձապետին :

4. Երբ տարին անգամ մը ժողովը պիտի նորոգուի, և խորհրդականաց ընտրութիւնը բուռնով պիտի ըլլայ :

5. Խորհրդականաց թուոյն գտնէ կէտը՝ երկրագործներէ կամ երկրագործական գործունէ աշակերտներէն, և կամ՝ երկրագործութիւնը ուսանողներէ բաղկացեալ պիտի ըլլայ :

6. Յիշեալ զպրոցին արդեան հայազգի աշակերտները իրեն հիմնադր պիտի համարուին այս նորահաստատ ընկերութեան :

7. Թէպէտ ամէն անգամ կընայ այս գիտութեանը վերաբերեալ շատ տեսակ առաջարկու

մեր քով կըմնուէ, և մենք կըպատէ : Ուստի մենք ալ ամենքս համակամ իրար քաջալերելով, անոր ակնկալութիւնը փութը չհանելու համար և մասնաւորապէս մեր վարժապետին ունեցած խնամքին ապուստով, շարունակենք մեր աշխատութեան տաժանելի, բայց վաղանցիկ և օգտաւոր ընթացքը, և մեր առաջագութիւն Բարեխառն մենք պահանջած ծառայութիւնները հաւատարմութեամբ կատարելու հիմնաւրդն պատրաստուինք : Վանորոյ երախտագէտ սրտիւ և արտասուածքով աչք կըտեսնենք շնորհակալութիւն նիս ու բարեխառնութիւնին ան բաղմունքի ձայներուն, որոնք օր մը տոկ զուարճութիւնին պիտի համարեն արտասուածքն արտասանքով շնորհակալութեամբ ըլլալ ան վեհանձն Բարեխառն, որ իրենց երջանկութեանը և բարօրութեանը իսկական պատճառ եղած պիտի ըլլայ :

Բրգ՝ մենք տարաբարեալքս, մեր վեհապետ լրագրին ու խաղիչը համեմատ, ընկերութիւն մը հաստատուեցինք, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ իրենց կերպիւ ծաղկեցնել ազգերուս մէջ երկրագործութեան ուղիւ և ամենահարկաւոր արհեստը, ուստի անուանեցինք զայն Երկրագործական Լիկերթութիւն :

Վրեկաւան ֆէնտին Երկրագործական Լիկերթութեան :

1. Այս ընկերութեան ծախիւքը պիտի հրապարակուին երկրագործութեան վրայօր զանազան

ետ դառնայ, որնոր ի պաշտօնէ և օրինաւոր կերպիւ հրատարակեց : Ուստի ժողովրդոց պահանջ մանցը զինաներու չէ : և յայնժամ կատարելապէս պիտի զրկուի իւր իշխանութեան իրաւունքէն :
Դուրսի լրագրները կրճատեցան, թէ Պիոս Խնկերով մօտ օրերս յիշեալ քաղաքը պիտի երթայ, և անկէջ Փարիզ պիտի անցնի : Ըրդէն պատրաստութեան կրտսնութիւնը ի Պիոսն, արժանաւոր պատուով ընդունելու համար հռչակեալն եկեղեցւոյ գլուխը :

ԱՒՍՏԻՍ . զիննա, 17-29 Դեկտեմբերի . Կայսերական զօրքը, հրամանատարութեամբ Վ ինտիլիք իշխանին, ամսոյ 3-15ին սկսաւ քայլել հունգարացոց դէմ . և հետեւեալ օրը այս թագաւորութեան սահմանը մտաւ, առանց մեծ ընդդիմութեան մը գտնելու . ու քանի մը քաղաքացի տիրեց, որոնք են Բրեսլաւ, Կոնստանց, Վ Էրեկ, Կրեկ, Կիրիաւ, Բասովիա և այլն : Վ ինտիլիք իշխանը ամսոյ 15-27ին Ռատայ քաղաքն ալ մտաւ, առանց արիւնահեղութեան . քանզի Սաւառները քաջաւեցան մէկ մասը ի Բոսնիա և մէկ մասը Պիտա քաղաքը, ուր տեղ գումարուած է կրտսն, հունգարացոց բոլոր զօրքը, և վերջին ճգաւ պիտի պատերազմէ թշնամոյն հետ : Բայց ինչպէս որ յառաջմանէ եւս ըսինք, անհարկերն որ Սաւառները կարող ըլլան յաղթելու կայսերական բազմութիւն զօրքը :

ՔԱՆԱՑՈՒՆ ԵՆԻՔԻՔ

Չմիւսնիս, 7 Յունվարի 1849 .

Այսօրի նախորդ կուսակալ Կազուպ փաշան անցեալ շաբթու Սանիտայէն հասաւ Իզմիր, և այսօր թիւթալի անուն օսմանեան շոգենաւով ճաւապարհ երաւ Կոստանդնուպօլիս երթալու :

Այսօրի նոր կառավարիչ բարձրադաստի Զալի փաշան իւր մարդասիրական ընթացքով մեծապէս գոհ ըրեր է յիշեալ նահանգին բնակիչները . որոնք անխնայն այս երեւելի պաշտօնատարին բարեխախտած և հայրական խնամքը վրայ, որ հոգ պիտի տանի հարկաւոր կարգադրութիւնները և դիւրութիւնները ի գործ դնել, երկրագործութիւնը և վաճառականութիւնը ևս առաւել ծաղկեցնելու իւր կառավարութեանը յանձնուած նահանգին մէջ :

Այլ կու բարեկամք, որոցմէ մէկը պատկերհան և յոյն ազգաւ և միւսը գաղղիացի, որոնք օրէ երթալով անցեալ շաբթու, պատկերհանը բիւ մը կը հեռանայ իւր ընկերէն, որ մէկ ժամէն ետքը զանիկա փնտռելու ելելով, սպանուած կը գտնեն հրացանի վերքով մը դէպ ի կուրծքին ձախ կողմը, Կերի թէ պատկերհանը իւր լեցուն հրացանին վրայ կ'օթնէր է, որ դիպուածով մը յանկարծ կրակ առնելով, սպաններէ զինքը : Եւ զիս դժբաղդութիւնը քաղաքի թուղթի գործարանին մօտերը պատահեցաւ :

Դամանակէ մը ի վեր տեղեկութիւն տուած չեմք Սանիտայի Լաֆաէր Բիլեր-Բիտան վրայօր . ի վերայ այսօր ամենայնի այս ազգօգուտ միաբանութիւնը՝ որդմութեամբն Կոստանդնուպօլիս, միշտ յառաջ կերթայ ըստ հնարաւորութեան : Ո՛վ որ Սանիտայի մեր համադրի աղքատիկ և խեղճ ժողովրդի գեան կացութիւնը քիչ կամ շատ կրճատէ, ո՛վ որ անոնց ցաւալի վիճակին տեղեկ է ի մասին բարեկրթութեան և ուսմանց, անշուշտ պիտի դարձանայ այս Բիլեր-Բիտան յառաջադիմութեանը վրայ, և անոր հաստատութեան պատճառ եղող յարգի անձանց ազգասիրական ջանքը գոյութեան և քաջակրթութեան արժանի պիտի համարի : Սեր կողմանէ վստահութեամբ կը հաւատամք, թէ Վ Էրիկ Կախանաւութեան յատուկ ազդեցութեամբն է, որ Սանիտայի մէջ ևս դարուս ընկերական ոգին երեւան ելած է, ուրտեղ իւր բարեբեր կամայ կամայ պիտի տարածէ, ինչպէս որ ուրիշ զանազան քաղաքացի մէջ : Ընայժամ մենք ուրիշ կերպիւ չեմք կրնար լաւագոյն գոյնտ մը տալ յիշեալ Բիլեր-Բիտան հաշիւները հրատարակելով . որոց մէջ մեր ընթերցողները պիտի գիտնան այս ազգասիրական միաբանութեան բա-

րեկարգ ընթացքը և մարդասիրական նպատակը . որ, անտարակոյս, պատիւ կընէ անոր բարեխն հիմնադրացը :

Սանիտայի Լաֆաէր Բիլեր-Բիտան առաջի պարտաւան Եւստիպի, որ իսկի 1846 նոյեմբերի 1էն .

Աւաղի տարուանէ մնացած 6 բաժնից արժէք	278	Թուոյն	96	Բաժնիքը	2400
Եւս	297	Թուոյն	50	(1)	1250
Հարկաւորութեան ժողովքէն հաւաքուած գումար					225
Գանձանակին եկամուտը					500
Մանրամասն եկամուտը					270.10
Բիլեր-Բիտան անուամբ հաւաքուած գումար					1594.10
Մահտեի Միլիճանին ձեռք					244.20
Սանիտայի գործարանը բանադրուած ձեռք					1060
Գումարը					7542.

Լաֆաէր Բիլեր-Բիտան առաջի պարտաւան Եւստիպի .

Բանտարկեալ աղքատաց նպաստ		265.51
Տնտեսկոց նպաստ իրենց տունը		1129.4
Ուրիշ մանրամասն ծախք		242.20
Ընկերութեան ժողովարանին վարձք և կահկարասիք		507
Տէմիր գափու ըստ թաղը բոկիզաւճառի (սիմիտի)		5184.25
Խանութ մը ծախու առնուեցաւ ի հաշիւ ընկերութեան		213
Պատրաստ գումար երկրորդ քաղաքուսն հաշիւն անցաւ		213
Գումարը		7542.

Սանիտայի Լաֆաէր Բիլեր-Բիտան երկրորդ պարտաւան Եւստիպի, որ իսկի 1847 նոյեմբերի 1էն .

Աւաղի տարուանէ մնացած 6 բաժնից արժէք	300	Թուոյն	134	Բաժնիքը	3550
Յետ այնորիկ ստորագրուած անուամբ					5500
Ազգասէր ոմն ի Կոստանդնուպօլիս				Բաժնիք	50
Տէր Բաղդադ				"	4
Խոսեմիշէն մահտեի Միլիճանին ձեռք				"	5
Գաւազար մահտեի Միլիճանին				"	2
Դերձակ մահտեի Ստեփան Գալստեան				"	4
Յարութիւն Ղուկաս				"	1
Փիլիպպոս Տոպրեան				"	1
Կալանտ Կարապետ Յակոբեան				"	2
Մահտեի Փիլիպպոս մահտեի Սահակեան				"	1
Մահտեի Վարդան Չաքրեան				"	1
Մահտեի Յարութիւն մահտեի Պողոսեան				"	1
Կապուտաշ Սարգիս				"	1
Կարապետ Պողոսեան				"	1
Դերձակ Խաչիկ Կոպալեան				"	1
Կարապետ մահտեի Յօհան Կոնստանտին				"	1
Մահտեի Մանուկ տէր Յօհաննէսեան				"	1
Մահտեի Կարապետ Մ. Ստեփան Պրոքոսեան				"	1
Տէրացու Գարեթէ տէր Յակոբեան				"	1
Հաւաքուած գումար					956.50
Բոկիզաւճառի Խանութին տարեկան բանուած վարձքը					412.20
Կարապետաւոր (պագալ) Խանութին տարեկան բանելքը					500
Գանձանակին եկամուտը					625.14
Մանրամասն եկամուտը					285.53
Մահտեի Միլիճանին ձեռք					213
Աւաղի տարուան հաշիւէն մնացած պատրաստ գումար					213
Գումարը					7046.17

Լաֆաէր Բիլեր-Բիտան երկրորդ պարտաւան Եւստիպի .

Բանտարկեալ աղքատաց նպաստ		458.26
Տնտեսկոց նպաստ իրենց տունը		1642.02
Ուրիշ մանրամասն ծախք		688.28
Տէմիր գափու ըստ թաղը նպարաւճառի Խանութ		2045.20
մը ծախու առնուեցաւ ի հաշիւ ընկերութեան		
Վրձայ պատրաստ գումար և պահանջք, որ երրորդ տարուան հաշիւն անցաւ		2211.21
Գումարը		7046.17

Կախանաւութեան հաշիւներէն յայտնի կըլլայ որ Սանիտայի Լաֆաէր Բիլեր-Բիտան երկու տարուան մէջ ընդամենը 14588 զուրուշ եկամուտ ունեցեր է . որոնցմէ գրեթէ 5147 զուրուշ տնտեսի ընտանեաց և բանտարկեաց բաժնուեր է, և այսօրուան օրս՝ այսինքն երրորդ տարուան սկիզբը յիշեալ Բիլեր-Բիտան զբաւազուելու, բաց ի երրորդ տարուան համար ժողովուրդը բաժնիներէն, 9441 զուրուշ կը հասնի . այսինքն երկու Խանութ թող արժէքը 7230 զուրուշ է, և 2211 պատրաստ գումար, և պահանջք :

Այսպիսի բարեպաշտական ազգօգուտ Բիլեր-Բիտան մը, որ կը խոստանայ ամէն տարի հրապարակաւ հաշիւ տալ յարգոյ հասարակութեան, քաջակրթութեան և յորդորանաց արժանի է անշուշտ, որպէս զի ևս առաւել արդիւնաւոր ըլ-

(1) Թէպէտե 56 բաժնի է, բայց վեց բաժնի երկրորդ տարուան հաշիւն անցաւ :

լայ անոր բարեխն աշխատութիւնը . փասն որոյ կը համարձակուի Լաֆաէր Բիլեր-Բիտան զհանձնական պաշտպանութիւնը և ազգասիրական խնամքը այս Բիլեր-Բիտանը վրայ հրաւիրելու որուն իւրաքանչիւր բաժնին գինը 25 զուրուշ է, ինչպէս որ ուրիշ անգամ եւս ծանուցած եմք :

Երբ որ Լաֆաէր Բիլեր-Բիտան եկամուտը բիւ մը աւելնալու ըլլայ, Սանիտայի գաւառացի բարեկարգութեանը ևս նպատամատոյց պիտի ըլլայ :

Կոստանդնուպօլիս կը գրեն .
Երբ որ Սանիտայի Լաֆաէր Բիլեր-Բիտան զբաւազուելու փայլ Սաղաւադէյին գեկուտ միւսի 29ին չորեքշաբթի օրը թիւթալի անուն օսմանեան շոգենաւով հասաւ ի Կոստանդնուպօլիս Կարդանէլէն գալով, ուրտեղ իւր քառասունօրեայ զուրուշ մէկ մասը միայն ըստ ըլլալով, հարկ եղաւ միւս մասն ալ մայրաքաղաք լրմնցնել իրեն համար սահմանուած պաշտօնին մէջ, որ Զորադանի արքունական պաշտօնի մօտն է : Կոստանդնուպօլիս վերջապէս յիշեալ ամսոյ 31ին ազատ հարրգակցութիւն ունենալով քաղաքիս հետ փութացաւ իրեն եղած հրաւիրմանը համեմատ, Զորադանի պաշտոնը երթալ . ուրտեղ պատիւ ունեցաւ վեհափառ Կայսեր ներկայանալու . որ արժանաւոր յարգութեամբ ընդունելով զինքը, Երբ որ Սանիտայի փոխարքայութեան իշխանութիւնը և պատուոյ նշանները շնորհեց անոր՝ վեղարութեան տնտեսով : Բարձրապատիւ մեծ Կարգաւոր Ռեշիտ փաշան ներկայ էր այս սրբաշուկան ունեցողութեանը :

ԱՌԵՒՏՐԵԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Չմիւսնիս, 7 Յունվարի .

Վիսէ մը ի վեր քաղաքիս առեւտուրը յաջող դարձաւ մը ստանալու վրայ է, և կրբարեւ մաղթեմք որ այս յաջողութիւնը շարունակուի : Եւստիպի բանի մը սարանաց արժէքը .

Տարն : Հատ կու գուի . և այս պատճառաւ 15 օրուան մէջ գիները բարձրացան մինչեւ 185-195 զուրուշ կենդանաւոր ըստ տեսակին : Սեր ընթերցողները կը յիշեն որ նախընթաց թերթի մէջ 170-175 զուրուշ նշանակած էինք :

Վիսէ : Վիսէն ապէս գիները բարձրացան մինչեւ 79-80 զուրուշ չէինք . և թէպէտ առայժմ այս գինով ծախու առնող քիչ կը գտնուի, բայց և այնպէս ապրանք ունեցողները պակասի չեն ուզեր վաճառելու : Կոստանդնուպօլիս աֆիսին վերջի գինը 125 զուրուշ է եղեր օխան . ըսել է որ Վալիսի գինին հետ միեւնոյն է :

Փալանաւոր : Կրեմալները միշտ աղէկ է . և անպակաս կը ծախուի ի հետեւ եալ գիններով : Թրիետի տեսակը՝ 85 զուրուշ կենդանաւոր : Երբ որ տեսակը՝ 58-60 . և այս երկու տեսակէն բաղկացեալ խառն ապրանքը՝ 64-65 զուրուշ է :

Յարն : Եւս փոխաւորութիւն մը չտեսցաւ . Կալին միշտ կու գուի 11-11½ զուրուշ չէինք :

Կոստանդնուպօլիս մէջ արմատաց գիները հետեւեալներն են :

Վալիսի կարծր ցորեն	22-24
Պետրապոլիսի .	21-22
Բուսէլի .	18-19
Հաւաք (չաւտար)	9½-10
Երբ որ ցորեն .	14-16
Կարի .	7½-8
Վարսակ (իւրաք)	7½-8

ԾԱՆՈԹԱՆԻՔ

Պարնայս Բիլեր-Բիտան և ընկեր գաղղիացի պարտիզաններ, որուն վրայօր Ծանոթութեան քառասուն Եւստիպի Լաֆաէր Բիլեր-Բիտան զբաւազուելու փայլ Սաղաւադէյին գեկուտ միւսի 29ին չորեքշաբթի օրը թիւթալի անուն օսմանեան շոգենաւով հասաւ ի Կոստանդնուպօլիս Կարդանէլէն գալով, ուրտեղ իւր քառասունօրեայ զուրուշ մէկ մասը միայն ըստ ըլլալով, հարկ եղաւ միւս մասն ալ մայրաքաղաք լրմնցնել իրեն համար սահմանուած պաշտօնին մէջ, որ Զորադանի արքունական պաշտօնի մօտն է : Կոստանդնուպօլիս վերջապէս յիշեալ ամսոյ 31ին ազատ հարրգակցութիւն ունենալով քաղաքիս հետ փութացաւ իրեն եղած հրաւիրմանը համեմատ, Զորադանի պաշտոնը երթալ . ուրտեղ պատիւ ունեցաւ վեհափառ Կայսեր ներկայանալու . որ արժանաւոր յարգութեամբ ընդունելով զինքը, Երբ որ Սանիտայի փոխարքայութեան իշխանութիւնը և պատուոյ նշանները շնորհեց անոր՝ վեղարութեան տնտեսով : Բարձրապատիւ մեծ Կարգաւոր Ռեշիտ փաշան ներկայ էր այս սրբաշուկան ունեցողութեանը :

Եւս փոխաւորութիւն մը չտեսցաւ . Կալին միշտ կու գուի 11-11½ զուրուշ չէինք :

Կոստանդնուպօլիս մէջ արմատաց գիները հետեւեալներն են :

Վալիսի կարծր ցորեն	22-24
Պետրապոլիսի .	21-22
Բուսէլի .	18-19
Հաւաք (չաւտար)	9½-10
Երբ որ ցորեն .	14-16
Կարի .	7½-8
Վարսակ (իւրաք)	7½-8